

Софија Немет
Филолошки факултет
Универзитет у Београду

Исидора Секулић– Српкиња космополитског духа

Исидорини ослонци / Слободанка Пековић. – Нови Сад: Академска књига, 2009 (Нови Сад: Будућност). – 196 стр. ; 23 цм. – ISBN 978-86-86611-27-7

Након вишедеценијског бављења књижевношћу у оквиру Института за књижевност и уметност, Слободанка Пековић, ауторка *Српске прозе почетком 20. века* (1987), *Књижевног дела Вељка Милићевића* (1989), *Основних појмова модерне* (2002) и многих других текстова, 2009. године објављује књигу о једној од највећих ауторки српског модернизма – Исидори Секулић.

Студија је подељена у десет тематски распоређених поглавља, садржи именски регистар и кратку биографију ауторке. Определивши се за биографски приступ животу и делу Исидоре Секулић, Слободанка Пековић настоји да их расветли и одбрани разматрањем животних искустава и ставова ове књижевнице, њеног односа према моралу, религији и свету уопште, а уједно луцидно анализира и њене књижевне и ванкњижевне текстове.

Тема којој је посвећена посебна пажња и која доминира књигом јесу осуде Исидоре Секулић као писца и као жене. Чини се као да се, бранећи списатељицу, Слободанка Пековић заједно с њом бори против критике с почетка XX века, позивајући у одбрану позитиван суд многих савремених критичара, попут Радована Поповића, Славка Леовца и Милана Кашанина, као и релевантних критичарки, попут Биљане Дојчиновић и Весне Голдсворти,¹ а не пропушта ни да заслужено место врати женама из заборављене прошлости, као што су Надежда Петровић, Паулина Лебл Албала и Ксенија Атанасијевић.

Као што је доминантна тема студије сукоб, односно сучељавање ставова пређашње и модерне критике о делу Исидоре Секулић, као и сукоб саме списатељице са критиком њеног доба, тако и њен организациони принцип чине контрасти, дуалитети и супротности, на којима почива и структура поглавља. У складу с тим, прво поглавље насловљено је „За и против Исидоре Секулић“. У њему су дати биографски подаци о Исидори Секулић, али се њен живот описује и тумачи и преко њеног дела. Тако Слободанка Пековић даје тумачења Исидориних текстова, почевши од првих објављених монографија, *Сапутника* и *Писама из*

¹ Стваралаштвом Исидоре Секулић бави се и пољска слависткиња Магдалена Кох, чије радове ауторка овде не помиње, али који би свакако могли допринети једној оваквој студији. Такође, монографија Магдалене Кох, објављена 2007. године на пољском језику, (а 2012. и у српском преводу) под насловом „Када сазремо као култура...“: *Стваралаштво српских списатељица на почетку XX века: канон – жанр – род* = „...Kiedy dojrzujemy jako kultura...“ *Twórczość pisarek serbskich na początku XX wieku: kanon – genre – gender*, великим делом је посвећена управо стваралачком раду Исидоре Секулић. Темељнији приказ наведене књиге објављен је у претходном издању часописа *Књиженство*.

Норвешке, до смелих, за оно време готово провокативних есеја, као што су „Проблем критике и критичарских талената“, „Стари и млади“ итд.

Настављајући у истом духу, она настоји да осветли положај жене-ствараоца у патријархалној средини. У поглављу „Исидора – жена интелектуалка“, ова књижевница је приказана као „жена бунтовне свести“², која се морала борити не само са средином, већ и са сопственом ексцентричношћу и различитошћу. Секулићева је представљена као „прва Европљанка српске културе“, која је успела не само да се избори за своје место у тој култури, већ и да „превазиђе ограничења женског идентитета“. Њена борба анализирана је на примерима текстова „Српској жени“, „Фрагменти из књиге о жени“, „Из живота куртизана“, Женина лепота“ итд.

У поглављима „Исидора и искреност“, „Исидора и истина“ и „Исидора и морал и религија“, ауторка се бави Исидориним убеђењима и, уопште, њеним односом према стварности, најпре спољашној, политичко-историјској, а потом и унутрашњој, субјективној. И овде је спорна тачка осуда противника модернизма, коју је Исидора изазвала својим критикама и покушајима да детабузира ондашњу идеологију. Како истиче Слободанка Пековић, и сама Исидора Секулић је сматрала да је управо због свог односа према искрености, истини, моралу и религији „страдала“. Та њена одважност, али пре свега искреност, долази до изражаја посебно у роману *Ђакон Богородичине цркве*, чијој је анализи посвећено пето поглавље, као и у есејима „Изравнање“, „Проблем критике и критичарских талената“, „Силуета Милана Ракића“, „Молитва у Топчидерској цркви“ и „Бденије у манастиру у Раковици“. У поглављу које се бави Исидориним односом према религији, Слободанка Пековић проналази многе сличности између ње и америчког писца и филозофа Ралфа Валда Емерсона, напомињући да су их, независно једно од другог, многи својевремено називали „најмудријим Американцем“ и „најмудријом Српкињом“. И овде је Секулићева приказана као модернисткиња и феминисткиња, као жена која се непрестано бори против ауторитета цркве, али која успева, закључује Слободанка Пековић, да пронађе и изгради „личну правоверност“.

Оно што представља лајтмотив целе књиге, али и лајтмотив живота Исидоре Секулић, јесте њен однос према сопственом народу. У поглављима „Исидора и традиција“ и „Исидора и национално“, ауторка испитује спој традиције и модерног, као и улогу традиције и историје у делима Исидоре Секулић. И у овим поглављима доминира тема сукоба између „модерниста“ и „скерлићеваца“, космополитског и народног, ондашње естетике и етике. Слободанка Пековић тежи томе да рад Исидоре Секулић, „прве Европљанке српске културе“, прикаже као конструктиван спој „истока“ и „запада“. Њена борба за подизање свести једне мале и прилично затворене нације јавља се од *Писама из Норвешке*, преко „Видовданске идеје“, „Култа силе“ и „Проблема малог народа“, све до коначног обрачуна са Скерлићевом оптужбом за „ненационалност“, објављеног као предговор другом издању *Писама*. Из овог обрачуна Исидора Секулић је, према Слободанки Пековић, изашла као победница, пре свега зато што је успела да пронађе „један интернационални духовни простор“, и то не само за себе, већ и за читаву Србију, коју је својим стваралаштвом приближила Европи.

Ауторка на крају заокружује причу о животу и делу ове велике књижевнице, модернисткиње, феминисткиње, интелектуалке и Српкиње космополитског духа,

² Сви цитати преузети су из наведеног дела.

причом о њеној љубави према Београду и другим европским метрополама, као и о улози коју град има у готово свим њеним делима. У поглављу „Исидора и град“, ауторка кроз *Сапутнике*, *Хронику паланачког гробља* и *Записе о Београду* настоји да прикаже и анализира типичног „градског јунака“ Исидоре Секулић, заједно са темама које га прате. У томе она проналази сличност са јунацима још једног модернисте који у својим делима такође приказује урбану средину – Владислава Петковића *Disa*. Ово поглавље засновано је на дуалитету град-паланка, а кроз њега и на оном вечито присутном сукобу интернационалног и националног. Том сукобу је посвећено десето поглавље, „Исидора и путовања“, ове истински темељне и информативне студије. Поред тога што настоји да укаже на значај путовања за Исидору Секулић и њихов утицај на развој путописа као нове форме у српској књижевности, поредећи *Писма из Норвешке* са путописима Јелене Димитријевић и Јована Дучића, ауторка и овде отвара питање сукоба са критиком која није имала слуха за новине које је Исидора унела у окамењену књижевност једне мале земље. Поглавље се завршава навођењем речи из предговора другом издању *Писама*, које је Исидора, у сопствену одбрану и са дозом ироније, упутила „великом критичару“ и српској критици уопште.

Коначно „за и против“ Исидоре Секулић, којим се студија завршава, јасно сведочи о томе колико је њена порука и данас релевантна: „Разлика између европског и националног код Исидоре Секулић бива разрешена једноставно и природно. Уколико смо ми у свету, и свет у нама, па самим тим и Европа је Србија и Србија је Европа.“